

Red Barnets Børnehave Rosenvang

Berit Guldmann Andersen og Karsten Tuft

Med Børnehaven Rosenvang i Den Gamle By fortæller museet nu historien om børnepasning. Børnepasning var et væsentligt element i velfærdssamfundets fremvækst, og det er en udvikling, der er unik for Danmark. Børnehaven er i det kvarter i Den Gamle By, der viser 1960'erne og 1970'erne. Museumsinspektør Berit Guldmann Andersen og næstformand i Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus, Karsten Tuft, guider i denne artikel en tur gennem børnehaven og de pædagogiske principper.

Omkring 1970 var ca. 75 procent af Danmarks børnehaver private eller selvejende om end med betydelige offentlige tilskud. Det private initiativ havde gennem trekvart århundrede udviklet en særdeles velfungerende børnehave, som de større og stærkere kommuner, der opstod efter kommunalreformen i 1970, tog til sig og brugte til at imødekomme det stigende behov for børnepasning.

Tanker bag børnehaven

Børnehaven ser ud som de fleste børnehaver i begyndelsen af 1950'erne. Den er indrettet af en lokal snedker. Det er den ikke ene om, for daginstitutionerne fik hyppigt fremstillet solide borde, paneler, krybber og legetøj frem for at købe masseproduceret

Børnehaven er indrettet i tæt samarbejde med Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus. Her sættes bondegårdsdyr på plads.

inventar. Det var solidt kram, der holdt i mange år, og derfor er det helt bevidst, at en del af børnehavens inventar og genstande peger tilbage i tid i forhold til 1974.

Børnehavernes forskellige pædagogik afspejles i institutions indretning. Forskelligheden ses i Børnehaven i Den Gamle By, hvor der hænger portrætter af kongefamilien i garderoben og står marxistisk litteratur på kontoret, i opholdsstuen er tegnepapir og legetøj bag lukkede skabe, mens børnene har fri adgang til tegnepapir og materialer på den anden stue. Uanset de forskellige regler, så er fri udfoldelse en væsentlig side i børnehavens grundmønster.

Årene omkring 1900, hvor børnehaven blev skabt, var en tid, hvor demokratiets frihedsrettigheder blev udbredt til langt større kredse af samfundet – ikke kun kvinder, men også betydeligt større dele af den mandlige befolkning. Børnehavens skabere indtog børnene i frihedsrettighederne og udviklede en pædagogik, der betonedde fri udfoldelse som forudsætning for alsidig udvikling. Med denne tilgang har børnehaven fra begyndelsen været en moderne institution.

Rådmand for børn og unge i Aarhus Kommune, Bünyamin Simsek, åbnede 12. februar 2016 børnehaven i en hjørnelejlighed på første sal i hjørnehuset fra København. Her underholdt af pædagog Helle Margrethelund Kristensen.

Samarbejde med forening

Portrætterne af dronning Ingrid og kong Frederik 9. hjemtog DMÅ så sent som i 1989 fra en børnehavgarderobe. Dronning Ingrid var protektrice for Red Barnet, og det var derfor ikke ualmindeligt at have det gamle kongepar hængende.

Arbejdet med at indrette børnehaven i 1974-kvarteret i Den Gamle By begyndte for seks år siden. Museets ekspertise på det pædagogiske felt og museets samlinger slog ikke til, og der blev derfor etableret et samarbejde med Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus (DMÅ). Akkurat som Den Gamle By i mange andre sammenhænge har arbejdet sammen med eksterne eksperter.

DMÅ blev stiftet af BUPL, Børne- og Ungdomspædagogerne Landsforbund, Aarhus og de daværende fire aarhusianske pædagogseminarier. Foreningens formål er at indsamle, analysere og formidle kendskabet til børns liv i daginstitutioner i Aarhus. DMÅ har over årene oparbejdet en stor samling af inventar, genstande og arkivalier fra forskellige institutioner, hvoraf en væsentlig del af børnehaveeffekterne nu udstilles i Den Gamle By.

På besøg i børnehaven

Det roder med legetøj i et kældervindue i Havnegade. En defekt knagerække og en tamburin, der har set bedre dage, ligger i vinduet. Opgangen i Havnegade huser Den Gamle Bys nyindrettede børnehave, og gæsterne bydes velkommen til Red Barnets Børnehave Rosenvang på et skilt ved døren.

Garderoben er det første, man kommer ind i. Børnenes farvestrålende overtøj hænger i hvert sit lille rum. Men ikke nok med det. For det var almindeligt, at den hyggelige garderobe også blev brugt som legerum, og derfor er der også forskelligt legetøj i kasserne under rummene. Garderoben afspejler børnehavens grundmønster – omhyggeligt ordnede forløb i samspil med fri udfoldelse. Det går igen i alle børnehavens rum.

På opslagstavlen hænger en plan for udflytning af børnehaven til en moderne bygning i ét plan. Det var på den tid ikke ualmindeligt med børnehaver i lejligheder på første sal, men de

Det solide møblement, små, runde borde med tilhørende stole, er centrum for aktiviteterne i opholdsstuen.

På væggen hænger en fødselsdagsplade med plads til kop og tallerken og med syv huller til lys. Pladen fik fødselsdagsbarnet med til bords til at stille kop og tallerken på. Ikke alle skoler tilbød børnehaveklasse i 1974, så de ældste i børnehaven kunne blive syv år.

blev gradvist udfaset, så der blev direkte forbindelse mellem legeplads og lokaler. På opslagstavlen hænger der også et referat fra et forældremøde med temaet "Vor indstilling som opdragere til børns kropslige udvikling og seksuelle spørgsmål". Læser man referatet, fornemmer man en tydelig stemme af frigørelse, hvor det i vore dage i højere grad er spørgsmål om krænkelse og beskyttelse, der vil træde frem. Frigørelse, der indgik i børnehavens dna fra begyndelsen, blev mainstream i løbet af 1960'erne og trænges i vore dage tilbage af en mere udbredt disciplinering.

Til stilleleg, sysselsætning og spisning

De små, runde borde og stolene træder naturligt frem i opholdsstuen. Opholdsstuen er den første af børnehavens tre stuer, og den blev brugt til stilleleg, sysselsætning og spisning. Et væld af puslespil, domino, vendespil og tegnerekvisitter ligger stablet i det store skab ved vinduet til højre, og en del af spillene har pædagoger selv fremstillet. Fremstilling af legetøj var som et kreativt element en del af pædagoguddannelsen, og samtidigt var det nødvendigt med kreative løsninger, da de selvejende institutioner havde en stram økonomi. De kreative evner udfoldede pædagogerne også sammen med børnene, og i stuens andet store skab med 24 små rum kunne børnene stille de ting, de fremstillede.

En pige fortæller om sin hverdag med rytmik, oplæsning og spisning i en film på væggen. Filmen er optaget i en børnehave i København i 1972. Man kan blive forbavset over de mange ansatte, og nok også, at de uden at blinke sidder med skoldhed kaffe på bordene og ryger børnene direkte ind i ansigtet.

Bevægelse og fri leg

I stuen står kasser med togskiner og biler på gulvet, og på reolen sidder en dukke ret op og ned i en rød seng side om side med bondegårde, hammerbræt og andet legetøj. Alt sammen legetøj fra 1970'erne, som børnene havde fri adgang til, og museets gæster får mulighed for at få mellem hænderne. Stuen er børnenes legerum og til bevægelse. De kunne klæde sig ud i udklædningstøj, hænge egne tegninger på opslagstavlerne og spille på instrumenter. Sidstnævnte dog oftest sammen med en voksen. Selv om alle institutioners pædagogik i 1970'erne vægter børns frihed, skal indretningen afspejle, at det udleveres i højere grad i denne børnehave.

Tumlestue

Der er helt stille på tumlestuen. Nogle børn ligger på madrassen og sover, mens andre ligger i de små senge med dyner og puder. Andre gange hænger sengene på den ene væg, der tumles vildt på madrassen, som også er faldunderlag for de kravlende børn i ribben. Tumlestuen har ligesom de andre rum haft

Dukkebogen byder på dukker, små senge, dukketøj i kommoden og et lille legekøkken. På hylderne er der en pladespiller og nogle af tidens plader for børn. I rummet er der plads til at lave rytmik til musikken.

mange funktioner. Ved værkstedsbordet under vinduet blev der arbejdet med ler, savet i træ, limet osv. Kasser med toiletruller, garnstumper, træstumper og andre materialer blev flittigt brugt, og på tørrereolen kunne tegninger, lerpindsvin og andet ligge til tørre.

Tænder skal børstes efter maden

På badeværelset har hvert barn sit eget håndklæde, tandkrus og tandbørste. Børnene lærte at vaske hænder ved spisning og efter toiletbesøg, og tænderne blev børstet efter maden. I den store vask blev legetøj vasket, men den var også ideel til vandlege og -plaskeri.

Køkkendamen lavede varm mad til frokost og forberedte eftermiddagsmad, f.eks. jordbærgrød, kage og franskrød, som personalet rettede an. Det var personalet, som stod for morgenmad til børn, der kom før kl. 8.

Kontoret blev brugt til mange ting. Bl.a. til syge børn og til de regelmæssige lægebesøg. I 1974 blev ordningen med faste lægebesøg i børnehaver afskaffet. Her står endnu en vægt, en synstavle og en højdemåler på kontoret.

I køkkenet huserede køkkendamen. Køkkendamen lavede varm mad til frokost og forberedte eftermiddagsmad, for eksempel jordbærgrød, kage og franskbrød, som personalet rettede an. I mange daginstitutioner var normen dog, at børnene selv havde mad og frugt med. I køkkenet var der også plads til, at børnene på skift kunne hjælpe til ved den lille forhøjning. Hver dag havde fem børn en opgave. Barnet med mærket "hus" skal hælde mælk op til alle de andre børn, og det barn, der har mærket "sommerfugl" skal dække bord, som det fremgår af opgavetavlen.

Kontor, personaletrum, møderum og opholdsrum i ét

På børnehavelederens skrivebord ligger en regning på læge-tilsyn, mødestatistik og betalingsregnskab, kasse- og driftsregnskab for 1973/1974. Dengang betalte forældre ikke for deres børns pasning over betalingsservice. Der skulle betales kontant til børnehaven.

Det var på en gang børnehavelederens kontor, personalets pause- og møderum, opholdsrum for syge børn samt her de regelmæssige lægebesøg og undersøgelser fandt sted. Netop i 1974 blev de faste lægebesøg i børnehaven dog endelig afskaffet, men vægten, synstavlen og højdemåleren står stadig fremme. Selv inde på kontoret havde børnene adgang, og det var ikke et sjældent syn, at to-tre børn sad og tegnede ved sofabordet eller legede på gulvet, mens lederen arbejdede ved skrivebordet. Herinde er mange pædagogiske spørgsmål og planer blevet drøftet. I et referat fra et stuemøde, der hænger på opslagstavlen, understreges det, at rygning kun må ske, når der er tid, og der er et askebæger i nærheden. Pointen er, at personalet ikke forlader børnene for at ryge.

Uddannelse

Da de første børnehaver blev grundlagt omkring 1900, anså stifterne det for vigtigt, at personalet havde en uddannelse i faget, og da ingen af de eksisterende pædagogiske uddannelser var målrettet børnehaver, skabte de en ny.

Uddannelsen foregik i starten i børnehavernes egne lokaler efter kl. 17, men blev hurtigt flyttet til selvstændige lokaler uden for børnehaven. I 1916 blev uddannelsen gjort toårig. I 1969 gav Folketinget pædagoguddannelsen sin egen lov og gjorde den treårig. Op gennem 1970'erne øges antallet af uddannelsespladser voldsomt i takt med den kommunale udbygning af børnehavepladser, og i dag er pædagoguddannelsen den mest søgte mellem lange videregående uddannelse.

Kamp om pladsen

Rundturen i børnehaven viser, at en børnehave er et fintmasket net af aktiviteter. Pædagogerne skal både gennemføre program-

merede forløb og fremme børnenes vifte af frie udfoldelser. Det har sådan set ikke ændret sig fra 1970'erne til i dag.

Disponeringen af rummene og deres brug viser også det typiske for børnehaver i 1970'erne, særligt i etagebyggeri, nemlig at hver kvadratcentimeter er udnyttet. Og man kan ikke forestille sig andet, end at der er set frem til, at arkitekttegningerne til en ny børnehave på jorden, som vi blev mødt af på opslagstavlen i garderoben, er blevet ført ud i livet.

Børnehaven er et resultat af et godt samarbejde med DMÅ, og fredag den 12. februar 2016 kunne rådmænd for børn og unge i Aarhus Kommune, Bünyamin Simsek, åbne Red Barnets Børnehave Rosenvang i en hjørnelejlighed på første sal i Københavnerhjørnet i Den Gamle By.

The Rosenvang Save the Children nursery school

By creating a nursery school in Den Gamle By's 1974 neighborhood we have told the story of how private day-care initiatives constituted a significant prerequisite for the development of the welfare state during the 1960s and 1970s. The course of events in Denmark in this connection are unique in an international context.

The Rosenvang Save the Children nursery school was created in collaboration with Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus (DMÅ) ["The Aarhus Day-care Institutions' Museum Association"]. Over the course of many years, the association has built up a large collection of furnishings, objects, and records from various institutions, and a large part of the nursery school inventory collected is now exhibited at Den Gamle By. This article will guide you around the nursery school.